

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת קרח כ"ט סיון תשע"ח,
מסכת נדרים - דף מ.

דיוני הלכה אקטואליים בסוגיות הנלמדות,
לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים
הלכה למעשה.

גליון נושא:

'תפילה על החולה'

פנינים

בכוח התפילה, לשנות הטבע!

דבר מופלא על גודל כח התפילה, כותב
השיטה מקובצת (כתובות דף קד.) שלכן הזהירו
חכמים, כל מאן דאמר נח נפשיה דרבי, ידקר
בחרב, שאם יודע להם שמת, לא יבקשו שיחיה,
שאין מבקשים על תחית המתים, ולכן הזהירו
שאפילו אם מת לא יודיעו לחכמי בית המדרש
שמת, כך יתכן שבזכות התפילה יחיה.

ומפורסם מה שכתב בספר כד הקמח (תפלה)
וגדול כח התפלה אפילו לשנות הטבע ולהנצל
מן הסכנה ולבטל הנגזר. והוכיח כן, מרבקה
שהיתה עקרה ונושעה בכח התפילה.

נשמת רבי: הג"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל
(יערות דבש דרוש טז) כתב דבר חידוש,
ש'אמתי' דרבי' שהתפללה שימות, הכונה
לנשמה שלו, כאשר הצדיק מרגיש שהשלים את
תפקידו בעולם הוא רוצה למות, רק שכל זמן
שצריכים אותו בעולם, עדיין אינו רוצה למות,
ולכן הקב"ה מביא על הגוף יסורים, ואז הנפש
רואה בצער הגוף, ומחמת כן רוצה לעזוב.

הגרע"א (שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא
סימן קכו) מספר על עצמו, כאשר נחלה עד
מאוד, והרופאים התייאשו ממנו, וכל הקהל
הפצירו בתפילה, ובזכות זה נתרפא. ❖

החיוב להתפלל

בפרשת השבוע; נאמר (במדבר טז כט)
אם כמות כל האדם ימתון אלה ופקדת כל
האדם וגו', ומבאר הגמ' נדרים (דף מ.)
מכאן רמז לביקור חולים מן התורה, אם
יחלו ובני אדם מבקרים אותם בחלים, לא
ד' שלחני.

ומבואר בגמ' שחלק ממצות ביקור חולים
הוא, להתפלל לרפואתו. וכל המבקר את
החולה - גורם לו בתפילתו שיחיה, וכל
שאינו מבקר את החולה - אינו מתפלל עליו
שיחיה, וגם אינו מתפלל שימות, כשצריך.

ופירש הר"ן (ד"ה אין) שהמבקר חולה,
מועיל לחולה בתפילתו אפילו לחיות, מפני
שהיא תפלה יותר מועילה, ומי שלא מבקר,
לא רק שאינו עוזר לו לחיות, אלא אפילו
כאשר יש לו הנאה במיתה אפילו אותה
הנאה קטנה אינו מהנהו.

וכתב הרא"ש (ד"ה אינו) רעה גדולה
כשאנו מבקרו, שאם היה מבקרו היה
מבקש עליו רחמים, ואולי תהיה זו שעת
רצון ותפלתו תישמע, ומניעת הביקור גורם
שימות.

וכתב הרמב"ן (תורת האדם עמוד יז),
הובא בבית יוסף (יורה דעה סימן שלה), וכן
נפסק ברמ"א (יו"ד סימן שלה סעיף ד),

שהמבקר את החולה ולא ביקש עליו רחמים, לא קיים מצות 'ביקור חולים'. ובביאור הגר"א (שם)
הוכיח דין זה מהגמ' שהטעם שאין מבקרים חולים בתחילת היום ובסופו, משום שאז לא מתפללים
עליהם. ומהגמ' שאומרת שהמבקר גורם לחולה שיחיה.

וביאר הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל (בהסכמה לספר פני ברוך ביקור חולים) שאפשר שכוונת
הרמב"ן ש'חלק זה במצוה לא קיים', דלא מסתבר שלא קיים בכלל מצוה שהרי יש תועלת לחולה
בעצם הביקור. והפני ברוך מפרש, שהרמב"ן מדבר באופן שעצם הביקור אינו לתועלת החולה.

1. החיוב להתפלל

חוטא בגמ' ברכות (דף יב): כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש - נקרא חוטא. ואם תלמיד חכם הוא צריך שיחלה עצמו עליו. וכתב הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א (בספרו הנפלא "גם אני אודך" על ענינים שונים חלק א סימן ז), ראיתי הרבה יראים ושלמים, שנוהגין כשרואים מודעה להתפלל על פלוני, אומרים פרק תהלים על אתר, כדי שלא יקרא חוטא.

לא תעמוד: הסתפק הרה"ג רבי יגאל עזרא שליט"א (קובץ בית הלל טבת תשס"ג גיליון י"ג עמוד ע"ט), האם יש חיוב להתפלל לרפואת החולה מדין לא תעמד על דם רעך (ויקרא יט טז), או דלמא 'לא תעמוד על דם רעך' שייך רק בסכנה גופנית שיצילו בגופו, ולא בתפילה שהוא הצלה רוחנית. ודעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א (משנת פיקוח נפש עמוד רעח אות יד) שהנמנע מלהתפלל אינו עובר על 'לא תעמוד על דם רעך', והחיוב להתפלל הוא מצד מצות חסד.

2. אין שיעור לתפילה

בקצרה: אין שיעור לתפילה לא למעלה ולא למטה, ואף במשפט קצר מקיים מצות תפילה, כמו שרואים אצל משה שהתפלל בקצרה לרפואת אחותו מרים קל נא רפא נא לה (במדבר יב יג), ופירש רש"י (שם) שלא האריך בתפילה, שלא יאמרו ישראל אחותו נתונה בצרה והוא עומד ומרבה בתפילה. דבר אחר, שלא יאמרו ישראל שרק על אחותו מאריך בתפילה, אבל בשבילנו אינו מאריך. ורואים שגם המקצר בתפילה, קיים חובת התפילה.

וכן מוכח בגמ' (שבת דף יב): רבי יהודה אומר: המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל. רבי יוסי אומר: המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל. שבנא איש ירושלים, בכניסתו אומר: שלום. וביציאתו אומר: שבת היא מלזעוק, ורפואה קרובה לבא, ורחמי מרובין, ושבתו בשלום. הרי מפורש שמספיק תפילה קצרה.

רפואה שלימה: וצידד הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק ה יו"ד סימן קפד), שיתכן שמספיק לומר 'רפואה שלימה', לצאת ידי חובת תפילה. וכן נקט הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה פרק ח הערה 63) שמספיק לומר 'רפואה שלימה'. וכתב הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א בשם הרה"ק מבעלזא זצ"ל שיאמר 'המקום ישלח לך רפואה שלימה', כדי שיהא תפילה להשי"ת שהוא רופא כל בשר, ולא איחול בלבד.

האגרות משה (יורה דעה חלק ד סימן נא) הוכיח מכאן מהו כוחה של תפילה, שהרי בקור חולים הוא מצוה וחיוב על כל אחד מישראל, אפילו לאנשים פשוטים שמצד סברותינו לא היה שייך שיקבל הקדוש ברוך הוא את תפילתו, וממילא מוכרח שכל תפילה וברכה של כל איש ואיש על החולה, אפילו של אדם פשוט שלא נזהר כל כך מחטאים, גם מועילה תפילתו מאוד.

חולה חשוך מרפא, המדוכא ביסורים

3. התחשבות בזולת

ג' מצוות: טעם האיסור להתפלל על אדם שימות מבאר הג"ר חיים פלאג'י זצ"ל (חקקי לב יו"ד סימן נ) בכמה אופנים; א. הרי התורה מחייבת, כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו, וחדלת מעזב לו, עזב תעזב עמו. ואם באבדת ממונו נאמר כך, קל וחומר באבדת גופו. ב. המתפלל על חולה שימות, לא גרע ממקלל חבירו בשם, שהוא איסור גדול. ג. משום וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ. (צריך להבין, מדוע יש בכך סתירה לְוָאֶהְבֶּתְּ, כאשר החולה עצמו רוצה למות, י.ז.ו.).

לגבי חולה חשוך מרפא המדוכא ביסורים ומבקש נפשו למות; דנו הפוסקים, האם מותר וצריך להתפלל עליו שימות, כדי שינצל מיסוריו, שהחולה מצטער בסבלו, והמשך החיים מאריך את יסוריו, ואינו רוצה לחיות? האם מותר וצריך להתפלל עליו שיחיה, אולי זה בגדר תפילה על הנס? ואולי עדיף האפשרות השלישית, שלא יתפללו עליו כלל, לא שיחיה ולא שימות?

4. דעת המתירים להתפלל על החולה שימות

מקורות: מצינו בכמה מקומות בש"ס, שהתירו להתפלל על החולה שימות, באופן שהחולה מצטער מאד בחוליו, ואין לו סיכוי לחיות. כמבואר בגמ' **בנדרים** (דף מ.) **ובר"ן** (שם ד"ה אין), שלפעמים צריך להתפלל על החולה שימות, בתנאים הבאים - שמצטער החולה בחליו הרבה, ואי אפשר לו שיחיה.

יסוד הדין, בגמ' **בכתובות** (דף קד.) רבי ביום פטירתו היה חולה מעים, כאשר ראתה שפחתו שהוא נכנס כמה פעמים לבית הכסא וחולץ תפיליו ויוצא ומניחם ומצטער מכך, התפללה 'יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים' ותצא נשמתו של רבי, וכאשר לא הועילה תפילתה כי רבנן המשיכו בתפילתם שיחיה, זרקה כד חרס מהגג לרצפה, נבהלו החכמים והשתתקו מתפילתם על רבי, באותו רגע נפטר רבי מהעולם. מכאן מוכיח הר"ן, שלפעמים צריך להתפלל על החולה שימות.

מקור נוסף לתפילה על מוות, בגמ' **בבא מציעא** (דף פד.) כאשר היה לרבי יוחנן צער גדול מכך שנפטר ריש לקיש, קרע את בגדיו ובכה, וצווח עד שיצא מדעתו, וביקשו החכמים עליו רחמים, ונפטר. (אין מכאן הוכחה ברורה, כי יתכן שלא התפללו בפירוש שימות, אלא רק שינצל מיסוריו, ומשמים קבעו שימות. ועוד, כיון שנעשה שוטה הפטור מן המצוות, אולי אין איסור להתפלל עליו שימות).

כמו כן מצינו בגמ' **תענית** (דף כג.) שחוני המעגל ישן 70 שנה, וכאב לבו שאין לו חברותא ללימוד התורה, ביקש רחמים ומת. "כדאמרי אינשי או חברותא או מיתותא".

עוד מצינו בתפילת משה רבינו (במדבר יא טו) **וְאִם כָּכָה אֶת עֲשֵׂה לִי הָרְגֵנִי נָא הָגֵ. ופירש הרמב"ן** שתשלח עלי הורגים בחרב, כי טוב מותי אפילו בחרב אדם מחיי בצער הזה. עוד מצינו בתפילת משה על אחותו מרים (במדבר יב יב) **אֵל נָא תִּהְיֶה כְּמֹת, ופירש הפענח** רזא שלא תהיה כוולד היוצא מחוסר אבר ובעל מום מרחם אמו והכל מבקשים עליו רחמים שימות.

דוד המלך אומר **בתהלים** (פרק לט פסוק ה) **הוֹדִיעֵנִי ד' קָצִי וּמִדַּת יְמֵי מָה הִיא:** ופירש הרד"ק כמו שאמר **איוב** (ו, יא) **וְמָה קָצִי כִּי אֶאְרֶיךָ, אִם קָצִי אֲרוּךְ כְּשֵׁנוֹת הָאָדָם, אֲסָבֹל עַד שְׁאֲתֵרְפָא וְאֲבִירָא.** אבל אם ימי שנותי מעטים, אבקש למות מהחולי מהרה, כי לא אוכל לסבול הצער הגדול, בלי אחרית תקוה בעולם הזה.

5. להלכה

נחלקו הפוסקים האם להלכה מותר להתפלל על החולה שימות, כדעת הר"ן בנדרים. **הערך השלחן** (סימן שלה סעיף ג) הביא את דברי הר"ן ופסק כך להלכה, וכן כתב **התפארת ישראל** (יומא פרק ח בועז אות ג) שקיימא לן למעשה כדברי הר"ן.

מותר כשהחולה מבקש: **הג"ר חיים פלאג'י** זצ"ל (חקקי לב יו"ד סימן נ) מכריע להתיר כדברי הר"ן, כאשר החולה מבקש מאד שיתפללו שימות, ולאחר שעשו את כל האפשרויות שיחיה, ובתנאי שברור שכוונת המתפלל לשם שמים בלבד. ומוכיח דבריו מהשפחה של רבי שהתפללה עליו שימות, והרי ודאי נהגה כדיון, שהרי הגמ' הביאה את המעשה הזה. ולמרות שרבנן לא התפללו שימות, זהו משום שלא ידעו את חומרת מצבו של רבי.

להפסיק להתפלל: והגביל הגר"ח פלאג'י, שהיתר נאמר רק לאנשים שאינם קרוביו של החולה, שלא יגידו שהתפללו שימות בגלל שהיה להם קשה לטפל בחולה. אבל קרובי משפחה לא יתפללו על החולה שימות, ומאידך גם לא יתפללו שיחיה ויבריא, אחרי שאפסה כל תקוה, וגדלו יסורי החולה, אלא יפסיקו להתפלל עליו.

מותר כשאין לו דעת: ולדעת **הג"ר משה שטרנבוך** שליט"א (תשובות והנהגות כרך ב סימן פב) אפשר לסמוך על הר"ן רק באופן שאין לו דעת ואינו ראוי לקיים מצות, ולדעת הרופאים אין סיכוי שיחלים ויחזור שכלו לתפקד, וסובל מאוד, מותר להתפלל שלא יהיו לו יסורים, ואם דינו למות ימות מיד. וכן כאשר קץ בחייו ועלול להתרעם על הנהגת הקב"ה ח"ו, ומבקש למות, נראה דמותר להתפלל שימות והקב"ה ינהג עמו כפי שטוב לו.

אבל, אדם רגיל בדעה צלולה, למרות שמצטער אסור להתפלל עליו שימות, שדברי הר"ן לא נפסקו בשו"ע, והרי מחללים שבת עליו, והרי יכול לזכות בתשובה באותה שעה, כמבואר במאירי הובא בביאור הלכה (סוף סימן שכט) שמחללים שבת אפילו על חיי שעה שיכול לשוב באותה שעה בלבד ויתודה. בפרט כאשר זה יותר משעה אחת. ויתפלל שימחל לו הקב"ה בלי יסורים.

פרידה מהיסורים: ומביא בתשובות והנהגות פתרון נפלא בשם הג"ר שמואל רוזובסקי זצ"ל ראש ישיבת פונבז', שביקש ממבקריו בעת מחלתו האחרונה, שיתפללו שהקב"ה יפרידנו מן היסורים, וביאר שיכול להתקיים, או על ידי שהוא יעזוב, או שהיסורים יעזבוהו.

וכך היה מעשה; (ראש הישיבה פרק לח הערה 81) בסוף ימי חוליו של ראש הישיבה הג"ר שמואל רוזובסקי זצ"ל, בא לבקרו הג"ר שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל, ביקש רבי שמואל שיתפלל עליו שהקב"ה יפרידו אותו מן היסורים. אחרי שיצא ביקש מחתנו לרוץ אחריהם ולומר בשמו - שחזר בו ולא יתפללו כך, אולי דוקא אצל רבי שכתוב בו "נצחו ארזים את המצוקים" שייך להתפלל כך, אבל אצלו אינו יודע אם המלאכים מחכים עליו!

6. דעת האוסרים להתפלל על החולה שימות

הרא"ש חולק: מאידך דעת הג"ר יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל (ארחות רבינו חלק א עמוד שלד אות י) שאין להתפלל על חולה שימות, והסוגיא בנדרים רק הר"ן פירש כך את הסוגיא אולם ראשונים אחרים מפרשים אחרת. ולכאורה כוונתו, שאפשר לבאר כדברי הרא"ש שגורם לחולה למות, בכך שאינו מתפלל שיחיה.

וכן פוסק להלכה הג"ר שמואל הלוי וואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי חלק י סימן כו) שאין רשות לכל אחד להתפלל על חולה שימות, אף שאין לו שום תקוה רק בדרך נס, שהפוסקים והשו"ע לא הביאו את דברי הר"ן להלכה. אבל יתכן שמותר להפסיק להתפלל עליהם. אבל אם יש אפילו תקוה כל שהיא, אפילו ששוכבים על ערש דוי כבר כמה שנים בלי שינוי במצבם, בודאי מצוה להתפלל עליהם.

ובחלק ח (סימן רנג) מסביר מדוע אי אפשר ללמוד לחולה מיוסר בזמננו מהמעשה של שפחתו של רבי, ששפחת רבי היתה עם נפש מאד גבוהה, וידעה שבשמים מבקשים ה'עליונים' את רבי, ולכן התפללה עליו. או מטעם שמבואר בספר חסידים (סימן תתשכז) שעל רבי לא נאמר 'כיון שמת נהיה חופשי מהמצוות', כי צדיקים כמו רבי חיים ממש אפילו אחרי המות שהרי מצינו שעשה קידוש והוציא את בני ביתו, ואין ראייה ממנו לשאר חולים.

ומה שהתפללו על רבי יוחנן שימות, הוא מטעם שאדם גדול שנשתטה - שאני. ועוד שנפטר מתוך מצוות, וכל התורה התפרשה על ידו, ולכן עדיף לו למות ולא לחיות כמו שוטה, וכמעשה בחוני המעגל, שהתפלל על עצמו שימות, כי לא היה לו חברותא, וק"ו שעדיף למות מאשר לחיות כשוטה. (ועוד ששוטה פטור מן המצוות, ויש לו יסורים, ולכן מותר להתפלל שימות).

רק באדם גדול: וכן דעת הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עד), שרק אנשים בעלי מדרגה שתפילתם מקובלת בשמים כמו שפחתו של רבי, רשאים לנהוג כמו הר"ן, שרק אדם זה שרואה שאין תפילתו מתקבלת שיחיה בלי יסורים, מבין שנגזר עליו שימות, וממילא מותר לו להתפלל עליו שימות. אבל בדורותינו שאין אנו יודעים שהתפילה אינה מקובלת, אפילו אצל אנשים גדולי תורה, אסור להם להתפלל שימות.

כעין זה כתב הג"ר אליעזר יהודה וולדנברג זצ"ל (ציץ אליעזר חלק ה רמת רחל סימן ה) שאצל רבינו הקדוש הדבר שונה, כי הוא מרוב קדושתו, היה מושלם ומוגמר, ותיקן בעולמו כל מה שהיה צריך כבר לתקן, וכבר לא הפסידו לו כלל, בבקשת הרחמים למיתתו. ועוד, שהרי רבנו לא סברו כמותה, ולא הסכימו להפסיק להתפלל, והיתה צריכה להבהיל אותם כדי שיפסיקו (הג"ר חיים פלאגי' שהובא לעיל, חולק על הנימוק הזה, וסובר שפסקו כמו שפחתו של רבי, ולכן הובא בגמ', ורבנו לא ידעו את חומרת מצבו).

ובחלק ט (סימן מז) נימק, שהרי אם חולה כזה תיטרף דעתו בשבת, ודאי שיהיה מותר לחלל עליו שבת להחזירו לחייו אפילו לחיי שעה, ואפילו אם החולה יבקש שלא יסייעו לו כי רוצה למות, ואם

מעשה שהיה

מעלימים מן השמים...

עש"ק שמיני כ"ה ניסן תש"ע; כאשר הודיעו להג"ר חיים קנייבסקי שליט"א, על פטירת הג"ר ישראל אליהו ווינטרוב זצ"ל, שח הגר"ח למקורבו הרב ישעיה אפשטיין שליט"א, שכל הזמן התפללתי עליו שיחיה, גם עכשיו זוכר את שמו, אולם במנחה לא יכלתי להיזכר בשמו בשום אופן, ושמונה עשרה של מעריב כבר היה אחר יציאת נשמתו, שנפטר בערך בשעה 7:00.

והסכים הגר"ח למה שאמרו לפניו, כי יש דבר כזה שמן השמים הגיע הזמן למות "עת למות" אבל כח תפילה מעכב מליטלו, ואז ה' מעלים את התפילה כדי שיקחוהו בזמנו. ומסופר שהחזו"א אמר: ה' העלים ממני את השואה ואילו ידעתי ואלט איך נישט צו גילאזט (לא הייתי מאפשר זאת).

תנו לו למות!

מסופר בספר **בשבילי ראדין** (עמוד 222): כשראש הישיבה הג"ר נפתלי טרופ זצ"ל איבד את הכרתו, אחר שקיבל שטף דם במוחו, וכל נסיונות הרופאים להשיב את הכרתו לא הועילו, לראדין הוזעקו טובי הרופאים מלידא ומוילנא שניסו להשיב את הכרתו, אך לשווא. הרופאים החלו להזריק לר' נפתלי זריקות ללא הגבלה כניסיונות נואשים להשיבו לחיים.

הג"ר משה לנדינסקי זצ"ל מראשי הישיבה, ניגש לחפץ חיים זצ"ל ואמר לו: אני לא מבין מה רוצים ממנו, שיתנו לו למות, הוא שוכב מת והם ממשיכים להזריק לו זריקות. בנו של ר' משה סיפר, כי ניגש לבית המדרש לבחורים שאומרים תהילים, וביקש מהם שיפסיקו לומר תהילים, אמר להם: מה אתם מטרידים את ר' נפתלי, תנו לו למות. ❖

כן מוכרח שחיים אלו חשובים מאד ויקרים, ואי אפשר להכריע שמותר להתפלל לקצר חיים אלה, על ידי סברות רגשיות.

במחשבה: בספר **דרכי חיים ושלו** (אות תתקעה) הביא בשם הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זיע"א שלא יתפלל על חולה סופני בפה, אלא רק במחשבה, והשם יתברך הבוחן כליות ולב יבין ויאזין לבקשתו.

7. מדוע אינו תפילה על הנס??

סתירה: דנו רבותינו איך להתייחס לחולה סופני חשוך מרפא. ולכאורה יש בזה סתירה בין הסוגיות, מצד אחד, מבואר בגמ' **ברכות** (דף י.) אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר: (איוב יג טו) הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֵיחָל. ואם כן חובה להתפלל שיחיה, ולא להתייאש. מאידך, מבואר בגמ' **בנדרים** (דף מ.) **ובכתובות** (דף קד.) שחולה מיוסר שאין לו סיכוי לחיות צריך להתפלל עליו שימות. עוד מבואר בגמ', שלא יבקר בג' שעות אחרונות שמכביד חליו, ופירש הרא"ש תקיף חולשיה - וכבר הוא מסוכן, שאין תפילתו מועלת לו.

ומצינו בגמ' **בבא מציעא** (דף מב.) מדד ואחר כך בירך - הרי זה תפילת שוא. ולכאורה דומה לאדם שאין לו יד שאין מתפללים עליו שיצמח לו יד, כמו שאין מתפללים על אדם שמת - שיקום לתחיה כאן ועכשיו.

בתוך צווארו: ותירץ הג"ר שמואל רוזבסקי זצ"ל (ראש הישיבה פרק לח הערה 81), וכן מטו בשם **כ"ק האדמו"ר ממחנوبקא** זיע"א, שבאמת חולה סופני שבמצב הרפואי שלו לא קיים אפשרות להמשיך לחיות, אין צריך להתפלל עליו שיחיה. ויש לדייק בלשון הגמ', שדוקא כאשר חרב מונחת 'על צווארו' צריך להתפלל, אבל כאשר החרב מונחת 'בתוך צווארו' אין צריך להתפלל, וממילא בחולה סופני שכח המוות טמון בגופו בר מינן, הרי זה בגדר תפילת שוא. יסוד זה מפורסם בשם **המנחת חינוך**, שיש לדייק ולחלק שדוקא 'על צווארו' אל יתיאש מן הרחמים, אבל 'בתוך צווארו' לא.

מנהג ישראל תורה

תועלת התפילה בכל מצב...

אמר הג"ר יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל (תולדות יעקב עמוד קיח), יש תועלת ורווח בתפילה על חולה מסוכן, גם כאשר החולה שרוי במצב רפואי קשה ביותר, שאין סיכוי בדרך הטבע שיתרפא. לפעמים מרגישים שהתפילות לא פעלו, אך זו טעות, ומכמה סיבות;

1. מיקל: התפלה מועילה להקל על יסוריו של החולה (הגרי"י קנייבסקי).
2. רגע של חיים: גם אם התפילה רק מועילה להוסיף כמה רגעים לחייו, כל רגע מהחיים יקר הוא כפנינים, ואיננו יכולים להעריכו (הגרי"י קנייבסקי). וידוע מה שכתב המאירי בטעם שמחללים שבת על חיי שעה, שהחולה יכול לשוב בתשובה בשעה אחת ולהתוודות.
3. ניסים: אין להתייאש מן הרחמים, וכבר היו הרבה מקרים שנתרפאו בחסדי שמים המרובים (הגרי"י קנייבסקי). בארחות רבינו (חלק א עמוד שלה) מובא שהחזון איש נשאל האם מותר להתפלל על חולה ב'מחלה הידועה' שהרי אין לו תרופה והדבר נחשב בגדר נס. וענה שמתפללים, כי כבר מצאנו חולה שהיתה לו את המחלה בגרון וחי שלושים שנה.
4. תרופה: בספר פאר הדור (חלק ד עמוד לד) מובא בשם החזון איש שהרי יתכן שעכשיו ימצאו תרופה, ועדיין יש תקוה. כלומר, שמא ימצאו פתאום רפואה חדשה, 'פריצת דרך' מהפכנית בעולם הרפואה, ועל ידי כך יצא החולה ביום אחד מאפילה לאור גדול.
5. זכויות: התפילות עוזרות לחולה להוסיף לו זכויות, שבגללו יהודים התפללו והתחזקו, ונוסף לו עוד זכויות לעולם הבא, ולפעמים הם עוזרות להציל את צאצאיו הבאים מכל מיני צרות (הגרי"י קנייבסקי).
6. ישועות: התפילות בשעתם פועלים הרבה ישועות לכלל ולפרט, ולעתיד לבוא יתגלה לנו הכל כמה טובות וישועות נגרמו, על ידי כל תפלה ותפלה של כל אחד ואחד (הגרי"י קנייבסקי).
7. זיכוך: היסורים מזככים את החולה, ולהיפך הוא רק מרויח מהם, ואפילו שאינו מרגיש כעת את התועלת, זוהי טובתו.
8. חובת תפילה: הג"ר אלעזר מנחם מן שך זצ"ל (אורחות הבית עמוד שנט) אמר שצריך להתפלל, למרות שלא ידוע אם התפלה תועיל, כי החיוב להתפלל כשיש צרה, אינו קשור כלל לתועלת שתצא מאותה תפלה, אלא אנחנו צריכים להתפלל, והוא יעשה הטוב בעיניו.
9. קרבת ד': התפילה עצמה היא 'קרבת השם', וגם אם בסופו של דבר החולה ימות, הרי זכה המתפלל לקרבת השם. ומבואר בחז"ל, שהקב"ה מביא לאדם חולי, בשביל שיתפללו אליו מכרי החולה, נמצא שיש מטרה בעצם התפילה, גם כשאין סיכוי שיתרפא (א.ק.).
10. אכפתיות: גם באופן שלא מועיל, עדיין חשוב להתפלל להראות לחולה ולבני המשפחה, שלסובבים איכפת ממצב החולה, ומתפללים עליו בכל כוחם, ומרבים להפציר שיהיו רחמי שמים (י.מ.ה.).
11. תחית המתים: רוח נפלא ומתוק מדבש אמר הג"ר משה ניישלוס רב ק"ק סיקוורא, שיש ענין להאריך את חיי החולה, שכן כל זמן שהחולה חי ויבוא משיח, משיח ירפאהו מכל חלייו. אולם אם כבר מת ובמהרה יבוא משיח, אולי אין לו את הזכות הגדולה לחיות בתחית המתים. ❖

עוד תירץ הג"ר שמואל רוזובסקי זצ"ל, שדווקא החולה עצמו, אל ימנע 'עצמו' מן הרחמים, אבל אחרים יתפללו עליו שימות.

וכן הורה הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה תפילה פרק ח הערה 56) שאין להתפלל על חולה שיתרפא כאשר הוא נגד הטבע. כמו שהביא הגרע"א (בשו"ע או"ח סימן ל) בשם הספר חסידים (סימן תשצה) וזה לשונו; אל יתפלל אדם לבקש דבר שאינו כפי הטבע ואף שהיכולת ביד הקדוש ברוך הוא כגון הפילה אשתו לח' חדשים אין מתפללים עליו שיחיה ואסור להתפלל

שיעשה לו הקדוש ברוך הוא נס בשינוי עולם כגון שיוציא אילן זה פירות קודם זמנו. עכ"ל. והוסיף רבי שלמה זלמן נימוק נוסף, שאם לא תתקבל תפילתם, ולא יתרפא, יש לחוש לרפיון באמונה חס ושלום.

ולדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קב ונקי חלק א סימן כב), אין לבקש דבר שהוא נגד הטבע, בכל זאת יכול להזכיר ברפאנו להקל על מצב החולה. והורה הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א (קב ונקי חלק א סימן כב), שמצינו לפעמים שאדם המכונה "צמח" התעורר מחוליו, ואין זה בגדר 'נס' אלא ישנה תרופה שאין מכירין אותה.

אמונה: מאידך ידוע מפורסם דברי כ"ק האדמו"ר מביאלה בעל החלקת יהושע זיע"א, שכל זמן שנשמה באפו של החולה צריך להתפלל שיזכה לרפואה שלימה, ואפילו במצב סופני בלתי הפיך, אל ימנע עצמו מן הרחמים ויקרע שערי שמים. והוסיף שכל שאינו מאמין שאדם כזה יכול לחיות, חסר לו באמונה.

וכן האריך ביסוד זה כ"ק האדמו"ר מביאלה שליט"א בקונטרס מאמר תחית המתים להוכיח ולברר, שבכל מצב צריך להאמין שהקב"ה כל יכול, וברגע אחד יכול החולה לצאת מאפילה לאור גדול, ועלינו לדעת, שכל יהודי יכול לצאת שלא בדרך הטבע מכל מצב של ייאוש. וראה בהקדמה לספר מבשר טוב כח קיום ישראל, שהאריך להוכיח דלא כהמנחת חינוך, אלא אפילו 'בתוך צווארו' גם כן לא יתיאש מן הרחמים.

הג"ר אברהם גולדשמיד שליט"א מחשובי לומדי ישיבת מיר ירושלים, חיבר קונטרס מיוחד לב משה להוכיח שצריך להתפלל על החולה בכל מצב שיבריא. ובחלק המכתבים ביאר שאין כוונת הר"ן להתיר להתפלל שימות החולה, אלא שיוסיף בתפילתו, אם נגזר על החולה למות, שימות מהר כדי למעט בייסורים.

8. לא לגלות...

פרסום: הגמ' (נדרים מ.) מספרת כאשר רבא היה חולה, ביום הראשון אמר לבני ביתו שלא יספרו לאיש על דבר מחלתו, כדי שלא יורע מזלו. מהיום השני ואילך ביקש להכריז ברבים על מחלתו, כדי שיבקשו עליו אוהביו רחמים ויבריא. ומצינו מחלוקת בגמ' בנדה (דף סו.) האם עדיף לגלות את החולי, או שעדיף לא לגלות את החולי.

מחלוקת: גם כיום לגבי החולים במחלה הנוראה, יש דעות חלוקות בין גדולי ישראל. יש אומרים שעדיף לא לפרסם את השם, בכדי שלא ליצור ייאוש מהמצב, וחשש עין הרע אם יתרפא. ויש אומרים שאדרבה עדיף לפרסם את השם, כמה שיותר, שיתעוררו כל באי עולם להתפלל עליו, כאילן שמשיר פירותיו שצובעין אותו בסיקרא. וכל חלק מהתפילה הוא דבר עצום ונשגב.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

א. כח התפילה: בכלל מצות 'ביקור חולים' להתפלל על החולה שיחיה, ואפילו חרב חדה מונחת על צווארו של האדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, יש שדנו לומר שהנמנע מלהתפלל על החולה עובר על 'לא תעמוד על דם רע'.

ב. רפואה שלימה: מקיים מצות התפילה, אפילו בתפילה קצרה וכללית כמו שאומרים בברכת 'רפאנו', או שמאחל 'רפואה שלימה', ויש שהמליצו לומר "המקום ישלח לך רפואה שלימה".

ג. חולה סופני: אסור להתפלל על אדם שימות. אבל בחולה חשוך מרפא המדוכא ביסורים שאין סיכוי שיחזור לקו הבריאות, יש אומרים שמותר להתפלל עליו שימות וימנע ממנו היסורים, ויש מגבילים את ההיתר רק כאשר החולה אין בו דעת. ויש סוברים שכל זמן שנשמה באפו צריך להתפלל שיזכה לרפואה שלימה. ויש אומרים שמותר להפסיק להתפלל עליו. ויש שהמליצו להתפלל שהייסורים יסתלקו מהחולה. ויש אומרים שיתפלל רק במחשבה ולא בפה.

לכל הדעות, יש תועלת עצומה ונפלאה בתפילה על החולה אף שהוא במצב אנוש, וכפי שנתבאר בפנים, מכמה סיבות.

- ד. נס: יש אומרים שגם בחולה סופני חשוך מרפא אין בזה משום תפילה על הנס, ויש חולקים שרק 'על צווארו' ולא 'בתוך צווארו'.
- ה. פרסום: בחולי המחלה הנוראה, יש מעדיפים לא לפרסם את שם החולה, כדי שלא יתיאשו ממנו. ויש שאדרבה מפרסמים ביותר, שיתעוררו כל באי עולם להתפלל עליו, כאילן שמשיר פירותיו שצובעין אותו בסיקרא. ❖

'עומק הפשט'

זכות הפצת התורה | נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

זכות הפצת התורה
לא לפי קוראי
הגיליונות, לעילוי
נשמת האשה
הצדקנית מרת רחל
בת רבי מנחם מנדל
ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

הנושא לשבוע הבא;

חולה שנתרפא – נדרים דף מא.

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפ"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

זכות הפצת התורה

לא לפי קוראי
הגיליונות, לעילוי
נשמת רבי אהרן
בן רבי יצחק
אייזיק זצ"ל
נלב"ע י' אב
ת.נ.צ.ב.ה.